

השאלה איננה איזו עיר היא זו אלא מה היא החילונית שלה. דולי סיטי, ספק המקום של דולי, ספק הפנטזיה שלה, אותה אשה די נירוטית שהיא גם רופאה וגם מבתרת תינוקות. דולי ממשיכה מסורת ארוכה של דמויות רופאי רפאים בספרות ובקולנוע. אבל בהקשר מקומי וסרקסטי היא מהדהדת את דמותם של הרופאים הרוצחים ד"ר ברוך גולדשטיין וד"ר פתחי שקאקי.

חיים דעואל לוסקי

והמובנים המקובלים, המומרים ממוצק לנוזל צמיג ומנוזל לגז הממריא למחוזותיו של הדמיון חסר הגבולות, לזמן שאין בו זמניות. אם הפילוסוף פיה הפוסטמודרנית עסקה בעיקר בניסוח השפה הפוסטמודרנית, השפה החדשה, ומיסדה דיבור המבוסס על הטרגסגרייה, הדקונסטרוקציה, שפת הדיפראנס, הריזום והדה-טריטוריליזציה, הרי שבשביל קסטל-בלום אלה אינם מושגים שיש להסבירם ולהתאמץ כדי שיהפכו למונחי לשון מקובלים, כפי שעושים לאקאן, דרידה, ליוטאר ובורדייה, הממחזרים שוב ושוב אותם מושגים עד שהקורא משוכנע לחלוטין ומתחיל לדבר באמצעותם. קסטל-בלום עובדת עם החומרים ולא מדברת עליהם, היא לשה אותם כבצק המתנפח לשפה חדשה, ומראה כי העיסוק בגבול היה נחלה של העבר הלא-רחוק, והיא כבר מייצרת קיפול נוסף בתוך המבע המפרק. כאשר הגבולות נופלים, העיסוק בחילול הגבול הופך להיות עבודה אנכרוניסטית ומגוחכת. חילול הגבול חדל מלתפקד כנושא מרכזי של הטקסט ורק השמים הם גבול דמיונה המתפרע של דולי, גבולה של העיר-מדינה דולי סיטי.

דולי סיטי הוא גם שם העיר שבה מתרחשת העלילה הפרועה של הסיפור, ודולי הוא שמה של הגיבורה, הסופרת, העוסקת בכתיבת ביוגרף פיה נשית הממירה את המעשה הציוני לעבודה פרטית של אשה-רופאה-חולת נפש-רוצחת-מנתחת, שהיא מטאפורה למדינת ישראל על חולייה והטראומות הלאומיות/פרטיות שלה. הפחד, המורא, האימה מהחיים, זיכרון השואה, הגרמנים, הפליטות וההפחדה, המהווים אמת מידה יחידה לחיים הישראליים נהפכים לתשתית הרעיונית של הסיפור, כשהיחס הנבנה בין דפיו הוא מערבולת מסתחררת של אי-יכולת להכריע בין הטראומות, בין הפחדים והתובנות האנרכיסטיות הפרועות לבין הדברים שהם מרפררים אליהם. הטקסט נע מן האפיסטמי, מה שהוא בשפה, אל האונטי, מה שהוא הגוף והממשות; מהקניבלי חסר המצפון אל הנוצרי בעל המוסר הכפול: "אתם חולים!" צרחתי ברחובות דולי סיטי. 'תנו לי לרפא אתכם', אומרת דולי (שם, 49). כשהחוץ שהתקפל אל הפנים, הפנים שמתקלף אל החוץ, משמשים בערבובייה הנוצרת מעל ובין

לפני שאמשיך הלאה, ברצוני להדגיש דבר-מה חשוב לי שלא ייווצר הרושם שלקחתי ילד והרסתי אותו. רק רציתי להגן עליו מפני הדברים הרעים. רציתי שיחיה עד מאה ועשרים, ומה רע בכך? מה הצביעות הזאת? בחברות מסוימות מסוגלים להכריח בן אדם לחתוך בשיניו את הדגדגן של אחותו – אז אסור לי לדרוש ריבונות על הגנת הילד שלי?

- אורלי קסטל-בלום, *בול-סינטי*

בול-סינטי (1992) הוא שמו של הרומן השני של אורלי קסטל-בלום, סופרת חילונית. היותה של קסטל-בלום סופרת חילונית הוא ההצדקה שאני מוצא להצבעה על כתיבתה כעל רגע ביקורתי בתרבות. כמו פרנץ קפקא, בראשית המאה, קסטל-בלום עוסקת ביצירת הגבולות, פריעתם ופרימתם, בהפיכת כל מה שהוא סימן של הבדל, של שוני, לרעיון מגוחך שמתהפך בלא זמן למציאות מטורפת, לקרקס בלתי שפוי השופע ערב רב של רעיונות, דמויות ומצבים. כסופרת, קסטל-בלום היא הראשונה מבין מחבריה, סופרים ומשוררים שהעמידה את הכל בשאלה, הפכה את הרגליים לראש, והכניסה את הראש לגוף באזור החלציים. קסטל-בלום היא הראשונה שהצליחה לפרק לשפה העברית את הצורה (ולא תרתי משמע) ולייצר כתיבה נשית-אופקית, לייצר את המקום שלה כסופרת שאינה סופרת בעולם של סופרים, אלא סופרת בעולם של סופרות, של נשים המהרסות בפועל את ההגמוניה הגברית בספרות העברית ומנכסות – ואולי בעצם מייצרות – שפה שאינה דומה לשפת עבר, שפה המרפררת לעבר עולם של אחרות המתאים להיות מתואר בשפה חדשה, שהצליחה לגזול בלא רחמים את לשונם של דוברי העברית ההגמונית. את הספרות העברית – הנתונה עדיין בחלקה בחיתוליה הרומנטיים, שקועה בהאדרה ובהשגבה, בבדיקה עצמית רגשית מתחסדת או בטיפול בשאלות "גדולות" כמו היחס למדינה, ללאום, לסובייקט ולהיסטוריה – מצילה קסטל-בלום ומפילה לעבר התפרקות טוטאלית של ערכים, מבעים ומבטים, והופכת את הלא-שפה הפרטית לשפת ההמון. כאלכימאי מדופלם היא מפרקת את המבט האנכי לפירורים, מרככת את הקופסאות הסגורות של המונחים

על רקע העלייה הראשונה; ארץ בחיבה, קובץ שירים של יאיר הורביץ; נסיעה, קובץ שירים של יצחק לאור; מבלין ליבנשלים, חיבור אוטוביוגרפי של גרשם שלום. < במוזיאון ישראל: מיצג של מוטי מזרחי ומוצג מיוחד, תערוכה מעבודותיו של צבי גולדשטיין. אוצר: יגאל צלמונה.

אפריל 11 < אלן גודמן, חייל בשירות סדיר, עולה מארה"ב, חודר להר הבית ופותח ביריות, הורג שניים ופוצע אחד עשר איש. בעקבות האירוע מתחיל שבוע של עימותים בין פלסטינים לכוחות הצבא בשטחים; תשעה עשר פלסטינים נהרגים. 21 < עימות אלים וממושך בין המתיישבים וחברי התנועה לעצירת הנסיגה מסיני לבין חיילי צה"ל, בעת פינוי העיר ימית. 22 < בצפון, כוננות ומתח בעקבות חילופי אש עם כוחות פלסטיניים בלבנון. בתקיפת מטוסי צה"ל בלבנון נהרגים עשרים וחמישה בני אדם. 23 < בהוראת שר הביטחון, אריאל שרון, הורסים דחפורים של צה"ל את העיר ימית עד היסוד. 25 < השר אהרן אברחמיאן נידון למאסר על תנאי בגין גניבת כספים, מרמה והפרת אמונים. מזרחים מכנים את המשפט "יום שואה ספרדי" ו"משפט דרייפוס"; צלבי קרס יצוירו על קירות בית המשפט.

+ בתל-אביב נפתחת גלריה "אחד העם 90" על ידי אמנים צעירים בוגרי המדרשה לאמנות, במטרה להעמיד חלל תצוגה זול, ללא מטרות רווח, לאמנים צעירים שניסו לפעול מחוץ לחוג השפעתו של רפי לביא. < רואה אור: מבחר שירים, מאת נתן יונתן; מות בגשם, רומן מאת רות אלמוג. < "קרע עדתי, האומנם?": במאמר בכתב-העת גשם, מטיל נתן רוטנשטריך ספק בקיומו של קרע עדתי, על רקע עליית סוגיית ההצבעה העדתית לקראת הבחירות לכנסת: "אין צידוק כלשהו לטענה שהתרבות המערבית נהגה כביכול נוהג אגרסיבי כלפי היהודים שבאו מארצות האיסלאם". < בתל-אביב נפתח דיסקוטק הקוליסאום. < הזונה הגדולה מבבל, מאת חנוך לוין ובבימויו, בתיאטרון הקאמרי. יוסי ידין מוחה מן האולם: "לא לשם כך הקמנו את הקאמרי... בושע וחרפה"; בובה, מחזה מאת הליל מיטלפונקט, בבימוי עומרי ניצן, בתיאטרון חיפה: מאבק אכזרי בין שלושה אנשים בשולי החברה הישראלית. < צלילה מחזבת, סרטו של שמעון דותן: יחסים בין אלמנת מלחמה לחברו הטוב של בעלה.

מאי 2 < בהתאם להסכם קואליציוני מחליטה הממשלה להפסיק את טיסות אל-על בשבת. 5 < סטודנטים באוניברסיטת חיפה מכגינים נגד "מרחץ הדמים בשטחים הכבושים", עקב המספר הרב של הרוגים פלסטינים בפיזור הפגנות בשטחים. 7 < חיילים בסדיר ואנשי מילואים, חברי הקיבוץ הארצי, מתלוננים, כי "נעשים מעשים שלא ייעשו באוכלוסייה הערבית ביהודה, שומרון ועזה". 11 < שישה קציני מילואים שסיימו שירות בשטחים מתריעים במסיבת עיתונאים על האלימות והברוטליות שנהפכו לנורמה מקובלת בשטחים עד אובדן צלם אנוש. < דרזים תושבי הגולן שורפים תעודות זהות ישראליות. ספרו של נז"ר מג'לי, המתעד את אירועי השביתה בגולן, ייאסר להפצה (אל איתחאב, 25.5). 12 < עצמות אדם, שהארכיאולוגים מזהים כשרידי לוחמי בריכוכבא, מובאות לקבורה במדבר יהודה בטקס ממלכתי מלא. + פולמוס בבמעבדה סביב ההתעוררות הדורשת גיבוש כוח פוליטי על בסיס עדתי: מתי רונן מתריע על סכנה של ממש לשלמותה של החברה הישראלית; לעומתו, דוד סיטון, העורך, טוען כי "הגיעה השעה שאנשים בעלי ניסיון ורצון יתנו ידם להקמת מפלגה ספרדית מרכזית, שתשנה את פני המפה הפוליטית בארצנו". < במוזיאון תל-אביב: שנות העשרים באמנות הישראלית. אוצר: מרק שפס. < עבודות נשכחות של הפסל אברהם מלינקוב, יוצר "האריה השואג" בתל-חי, מוצגות בתערוכה באוניברסיטת חיפה. < רואים אור: מנחה נכונה, רומן מאת עמוס עוז, וגירושם מאוחרים, מאת א.ב. יהושע; כל כתבי א.ב. גנסין, ערוכים ומוהדרים מחדש בידי דן מירון וישראל זמורה; אמנה, היסטוריה וערכים, אוסף מסות ודברי פולמוס מאת ישעיהו ליבוביץ; ממוץ לגזב, קובץ סיפורים של יצחק לאור. < תקליטים חדשים: קלף, תקליט ראשון לדייוויד ברוזה; המקום הכי נמוך בתל-אביב של אסתר שמיר. < מחנה לרב מאיכ כהנא, עבודה של האמן הרולד רובין, המציגה אדם שעל גופו מגן דוד שצורתו נשברת והוא נהפך לצלב קרס, מוחרמת ממוזיאון חיפה בעקבות תלונה של ח"כ כהן-אבידוב: תאוחסן בתחנת משטרה למשך שנה.

גרשם שלום מברלין לירושלים

ספריית אפקים-עם עובד

'מברלין לירושלים', פרקים אוטוביוגרפיים
מאת גרשם שלום, ספריית אפקים,
עם עובד, תל-אביב.

אורלי קסטל-בלום

דולי סיטי

עמודים
13
ספרות
עברית

אורלי קסטל-בלום, 'דולי סיטי', הוצאת זמורה ביתן, תל-אביב.

דפי הטקסט. וכפי שאומרת דולי על היצוא העיקרי של דולי סיטי (היא פלסטיק/נה): "מישהו כתב על הקיר, השיגעון הוא תפוז בשל, ועל כן יש לעטוף אותו ולשלוח אותו לאירופה בארגזים שכתוב עליהם jaffa" (שם, 94).

ביקורת הציונות – הפיכת המדינה, המעשה המדיני והמקום ל"גיג" שאין בו מעצורים, לכתובת אירונית בספר ההיסטוריה של מישוה, היא המוטו של הספר: בואו נתבונן בעצמנו ממרחק של מאות ואלפי שנים, ונספר סיפור מצחיק לחברים, רכילות מרושעת על מקום מופרע שבו חיו אנשים שאהבו להכאיב זה לזה. בדומה לתחילת סרטו של דרק ג'רמן בהכתבה (Jubilee), שם קוראים בטון סמכותי את ההיסטוריה החדשה של בריטניה, המבוססת על פרשנות שניתן לכנותה "קסטל-בלומית" לתולדות הכתר הבריטי (צ'רצ'יל, היטלר ונפוליאון מוצגים ללא הברל דת, גזע ומין). מופיע בדבול סטני מבע אירוני בלתי מוכר המורכב מיחסי סובייקט לא ממש ברורים ורבי נדבכים, אירוניה המשתרגת בכל אחד מעמודי הספר. מבע זה טובב את בנייתו המתפרקת של אובדן היחס וההפרדה בין האני של המחברת לבין האני של העיר, כמטונימיה ליחס בין היחיד למדינת ישראל, כביטוי להתחברות האם לבן, והבן למחלה והמחלה לעולם והעולם למוות והמוות הנוזל לתוך עולם הבהלה המתמדת

מהאויב ה"נמצא תחת" כל צעד ושעל: "רע לך בדולי סיטי... מלמלתי ותוגה פשטה בקרבי. דולי סיטי היא אכן קבר אחד גדול" (שם, 67), או "אני מחפשת את השורשים שלי", אומרת דולי למפקדת בית הכלא העומדת מולה עם "מגבת לבנה סביב גופה", "את השורשים של הילד שלי. יכול להיות שטייס אחד, הבת שלו היא האמא האמיתית של הילד שלי". "רוב האסירות שלי", עונה לה המפקדת שהתערטלה בינתיים מהמגבת, "בטור חות שזה לא הילד שלהן. כך הן מצדיקות לעצמן את הרצח. אנחנו עובדות אתן שנים עד שיכירו בזה שהן רצחו את הילד שלהן, ועוד שנים לשכנע אותן שזה בכלל לא היה מתוך רחמים" (שם, 107).

רצח הבן, רצח האב, מות האם ומות הילד, הופכים את הספר גם לביקורת המוסר הנוצרי-יהודי, למסה/ע פוקיאני/ת של תולדות השנאה העצמית (המיניות), עיצוב מחודש וסרקסטי של הפיכת הגוף מקדוש מעונה לקדוש מענה (מהיהודי הנורד ליהודי המכה וגם הורג ילדים), מגוף בעל פרצוף ובעל מוסר לגוף חסר פרצוף וחסר מוסר. חסר כל וריק מכל זהות או תוכן, מועמד הגוף של הילד (ישו הילד, המדינה כתינוק שרק נולד) במרכז הספר ודולי עושה בו מעשים. היא משרטטת את מפת ארץ-ישראל על גבו, אותה מפה שגבולותיה משתנים ללא הרף, בחוץ, במציאות הפוליטית (ובעצם הילד כאן הוא כמובן אדמת פלסטין נוטפת הדם, כמתואר באיורים ובציורים של האמנים הפלסטינים), ועל גב הילד הגדל: "לקחתי סכין והתחלתי חותכת פה ושם. שרטטתי לו על הגב את מפת ארץ-ישראל כפי שזכרתי אותה מתקופת התנ"ך, וסימנתי את כל הערים האלה של הפלשתים, כמו גת ואשקלון, וציירתי בלהב את הירדן שנשפך לים המוות ומתאדה נונסטופ. טיפות דם החלו להיקוות בערוצי הנחלים החרוטים לרוחב הארץ. מראה מפת ארץ-ישראל המשורטת בחובבנות על גבו של תינוקי העביר בי צמרמורת של עדנה. סוף-סוף הרגשתי שאני חותכת בבשר החי. תינוקי יילל מכאב – אך אני בשלי... התבוננתי בגב החתוך: זאת היתה מפת ארץ-ישראל, אי-אפשר היה לטעות בכך" (שם, 29). בין המצב הפסיכוטי של הגיבורה שהוא המצב הפסיכוטי של העיר או הארץ עצמה, בין הפנים לבין החוץ, דולי היא רופאה ורוצחת, בדיוק כפי שברוך גולדשטיין (יהי זכרו לשמד) היה רופא ורוצח, והרמזים העבים המפוזרים בספר מיידעים אותנו לספר הראשון שנכתב בעברית שאינו עושה חסד, לא עם הציונות ולא עם המדינה ולא עם השפה, לא עם הפוסט-ציונות או עם מצב ההלקאה העצמית ובקשת הסליחה של חלק מהאזרחים, המתהלכים ברחובות ומבקשים יומיום מחילה מתוך בושה על מעשי אחיהם ל"דמוקרטיה" היחידה במזרח התיכון. דולי היא הפה של אלה שאינם מאמינים עוד בשילוב בין אידי-אולוגיה למקום, המהווים בעל כורחם ולמגינת לבם אזרחים במדינה והם אינם מצליחים לדבר, להגיד את זרותם.

דולי סיטי היא גם ציור, תיאור ממוול של תמונה שבה רואים את "ירושלים של מעלה" החילונית, ולא רק משום שקיימים ממדים עתידיניים בסיפור (קסטל-בלום מתכתבת בספר עם רידלי סקוט, תסריטאי ובימאי Blade Runner), או משום שהספר שולח בכמה מקומות לציירים חשובים

"ימי ימית האחרונים: לא אשכחך יונה אדומה", שער 'קבוצה', גיליון 43, 1982.

יוני 1 > במכתב, ביטאון קבוצת שמאל רדיקלית, מפרסם רשימה מלאה של שמות הפלסטינים שנהרגו או נפצעו בשטחים בשבועיים של המהומות באפריל. 3 > חוק יסוד: זכויות האדם, שניסח והגיש ח"כ אמנון רובינשטיין, מתקבל בקריאה ראשונה בכנסת. > השגריר שלמה ארגוב נורה בלונדון על ידי מתנקש פלסטיני ונפצע אנושות. > חילופי אש בגליל. 4 > ישראל פותחת בהתקפה אווירית על בסיסי אש"ף בדרום לבנון. 5 > כוחות פלסטיניים יורים קטיושות לעבר הגליל; חילופי אש כבדים לאורך גבול הצפון. 6 > ישראל פולשת ללבנון. הממשלה מכנה את המלחמה היזומה "מבצע שלום הגליל". המערך מתייצב מאחורי הממשלה ותומך ב"מבצע מוגבל" בעומק 40 ק"מ. 7 > הפגנה אלימה מול משרד ראש הממשלה של סטודנטים חברי קמפוס (קבוצת שמאל יהודית-ערבית), במחאה על הפעולה בלבנון. באוניברסיטה העברית בירושלים תגרה בין סטודנטים חברי קסטל, המזוהה עם הליכוד, לבין אנשי קמפוס. > נכבש הבופור. בקרב נהרגים שישה חיילי סירת גולני. מנחם בגין ואריאל שרון מגיעים למקום למחרת הקרב, ובגין, שהוטעה כנראה, מודיע לעיתונאים המלווים אותו, כי לא היו נפגעים. 8 > הצעת אי-אמון של חד"ש בעקבות המלחמה נדחת ברוב של 94 חברי כנסת, ביניהם רוב חברי המערך, פרט ליוסי שריד, שיחד עם שולמית אלוני, מרדכי וירשובסקי, ושישה חברי כנסת ממפ"ם נמנעים מהצבעה ומעוררים סערה בישיבת סיעת המערך. הנמנעים מסבירים שלא רצו להצטרף לסיעת חד"ש, "המנוכרת לבעיות ביטחונה של ישראל [ומבקשת] לשבש את סדר העדיפויות הפוליטי של כוחות השלום במחנה הציוני". 9 > כוחות סוריים תוקפים את כוחות צה"ל בגזרה המזרחית של לבנון, למרות הודעת הממשלה כי אין לישראל עניין בעימות עם סוריה. 11 > צה"ל מגיע לפאתי ביירות ותופס מאחזים מסביב לעיר. 13 > הפגנה של חברי הוועד נגד המלחמה בלבנון ושל ארגוני נשים מול משרד ראש הממשלה, בקריאה להפסקת הלחימה. 17 > "אנחנו איננו מגש הכסף של בשיר ג'מאל": רשימה ביקורתית של אמנון אברמוביץ' במעריב קוראת לעצור את המלחמה ולהקים תנועת מחאה. 23 > בעקבות תחילת גל המחאה נגד המלחמה מכנה נתן ברון בידיעות אחרונות את מבקרי המלחמה "מרעילי בארות". > תקריות קשות בשטחי הגדה עקב סגירת אוניברסיטת ביר זית. מודחים ראשי העיריות של רמאללה, אל בירה ושכם. > פקודת יום של שר הביטחון, אריאל שרון, לחיילי צה"ל בלבנון "הפרושים... מבקעת הלבנון עד למבואות ביירות": "בלחימתכם הרצופה קעקעתם עד היסוד את תשתית הטרור האש"פית... בלבנון גבורת תל-חי טאטאה את המרצחים מפסגת הבופור".

+ הזמר שלמה בר מוקיע את הפער התרבותי והעדתי בארץ, בהופעה של להקת "הברירה הטבעית" בנוה צדק: "אני מרגיש מחנק תרבותי... מרגיש בגיטו מזרח אירופי. יש דברים יפים במזרח ולנו שוטפים את המוח ברפש". > נוסדת קבוצת "רדיוס", ציירים ופסלים מזרמים שונים מתאחדים לפעולה בגלריה משותפת. ביניהם: פנחס עשת, נפתלי גולומב ושמעון אבני. > במשך החודש מתפרסמות עצומות חתומות בעיתונים הקוראות להפסקת המלחמה ולפינוי לבנון לאלתר; ישעיהו ליבוביץ מכנה את הפלישה הישראלית ללבנון "יהודינאצית". > כתבה העת לספרות עיתון 27 מפרסם את השיר "תפילין" של יונה וולך. סגנית שר החינוך, מרים תעסה-גלזר, מכנה את וולך "בהמה מיוחמת". > מטען חבלה מונח בביתן הישראלי בביאנלה בוונציה כאות הזדהות עם העם הפלסטיני. > נכון להיום, תקליט חדש של זוהר ארגוב.

יולי 1 > שמעון פרס, ראש האופוזיציה: "המערך יתמוך בכל מהלך העשוי לקדם הסדר מדיני בלבנון. המערך אינו תומך בהפגנות רחוב". 3 > מאה אלף איש בהפגנת שלום עכשיו בתל-אביב נגד המלחמה בלבנון. על צוות הטלוויזיה נאסר לסקר את ההפגנה בשידור ישיר. > אורי אבנרי נפגש עם יאסר ערפאת במערב ביירות הנצורה. 4 > צה"ל מהדק את המצור על ביירות, מפגיז ומפציץ מהאוויר את שכונות מערב העיר, בהן מרוכזים הפלסטינים, ומנתק את אספקת המים לעיר. > כמאה ועשרים חיילים משוחררים משתתפים בהפגנה נגד המלחמה מול משרד ראש הממשלה. מייסדים קבוצת מחאה בשם "חיילים נגד שתיקה". 7 > מכתב של חיילי מילואים בסירת מטכ"ל לראש הממשלה תובע את פיטוריו של שר הביטחון, שלטענתם, הונה אותם ביחס למטרות המבצע בלבנון. 8 > אוניברסיטת ביר זית נסגרת שוב לשלושה

(לאדוארד מונק ול"צעקה" שאינה יוצאת אל העולם, או לאריה ארוך שצייר ציור מפורסם ששמו "רחוב אגריפס", ובו ציור השלט של הרחוב שאלי "יוצאת" דולי הגיבורה כשהיא משתחררת מבית המשוגעים). התיאורים הבדיוניים לכאורה של התנועה בעיר או של עבודתם ומעשיהם של האזרחים המתאמצים "לחיות" – אותה פעולה שאינה ברורה עוד, לא לדולי ולא לקוראים אחרי שסיימו את הספר והם מבקשים לחזור לעצמם שנמחק במהלך הקריאה – הם המסר הביקורתי החשוב של הספר, ובלשונו של פוק: "מה ניתן לדעת, מה ניתן לעשות ולמה ניתן לקוות". מבחינת קסטל-בלום, התקווה היחידה היא המצב האפוקליפטי של "דולי סיטי", החושפת את הארגון הפנימי על פיו הציונות הקימה את תל-אביב כעיר חילונית, על בסיס המתח בין שפלה להר, בין מישור לגבעה, בין תל-אביב לירושלים. היחס בין האנכי (המגדל שבו מתגוררת דולי לפני שהכורדים פולשים לדירתה) לבין התנועה הרוחבית המהירה שהספר נע בתוכה מצמיח את השאלה – לא איזו עיר היא העיר הזו, אלא מה היא החילונית של העיר הזו, ובהקשר של ג'ורג' בטאיי (Bataille), המשורר-אתנוגרף-פילוסוף הצרפתי, שעמו מתכתבת הסופרת במהלך כל הספר, מהי חילוניות?

"דולי סיטי" היא בראש ובראשונה "עיר", עיר פְּצוּת. לעומת עיר הפרוות המודרנית, "פאריס של המאה ה-19", שבנימין מציג כבטויה של המודרניות, עיר הפרצות של קסטל-בלום היא עיר שנגזלה ממעמדה המכונן בתור המקום של התרבות הישנה, והופכת להיות "לחדר משלה". בחדר הזה מעמידה קסטל-בלום "כתיבה" של ספרות בהקשר שונה מכתיבתם של גברים סופרים ונשים כותבות אחרות, כאחד. בספר הסיפורים הקצרים שלה – סיפורים בלתי רצוניים, מתארת קסטל-בלום את יחסה לכתיבה, בסיפור המכונה "הסופרת כוזנת צמרת". בסיפור מתחילה הסופרת חיים חדשים לאחר שעברה תאונת דרכים קשה, חיי כתיבה ויצירה שהרופא מתאר אותם לאחד מבני משפחתה הנדהמים כ:

הוא הסביר לו שאם נושפים עליה באזור הגרון, איפה שמיתרי הקול, היד שלה מתחילה לעבוד, והוויגינה שלה מפרישה נוזל צהוב, שאין לו ריח של שושנים. בן משפחתה שאל בשביל מה צריך לנשוף, וכל הסיפור הזה, והרופא אמר שבלי הנשיפות האלו, כלי הדם בעורק הראשי יסתמו, והסופרת תמות. הנשימות מחלצות מנגנונים שמשחררים שסתומים. צריך רק לשים עט בין האצבעות, אפילו לא דף מתחתן (אם לא רוצים) – הסיפור רים ייכתבו. והוא נשף בגרון שלה, איפה שמיתרי הקול, ובאמת, כעבור שבע עד עשר שניות, היד שלה תחילה לעבוד באויר, ונוזל צהוב נפלט מהוויגינה שלה (קסטל-בלום 1993, 113–114).

תשוקת הכתיבה אצל קסטל-בלום עומדת לכן בניגוד גמור לחוויות הצמצום וטהרת הטקסט של המודרניסטים (וביניהם גם משוררות פמיניסטיות כיונה וולך), והיא מתחלפת במה שאפשר לכנות כ"פילוסוף פיה של פי הטבעת", על פי בטאיי הממשיך את מחשבתו של המרקז דה סאד. ההפרשה הצהובה היא המטאפורה לחווית כתיבה שהיא שלשול

אורגני מתמשך, כתיבה כמעשה לא הגמוני ולא אסתטי, הכתיבה כמעשה חילוני שאין בו מקום לעקבותיה של הרוח ושל הרוחניות המסולפת של העבר, ובעיקר למורשת העבר היהודי עם חרדת המלה וקדושת הטקסטים שלו. בסופו של הסיפור הקצר, כמו גם בסופה של דולי סיטי, מהדהדת קסטל-בלום את בטאיי בנקודה נוספת, בקישורה של הכתיבה עם חווית המוות כחוויה טוטאלית, אבל סתמית, אפורה וחסרת כל מבע או רגש. בשארית כוחותיה מפרישה הסופרת, גיבורת הספור הקצר, טקסט, המייצג בדיוק את יחסה של קסטל-בלום למעמדה של הספרות ושל הכתיבה הספרותית כחווית מוות אחרת:

הבן דוד שלה שם לה מתחת ליד דפים, ונשף שוב, ולתדהמתו ראה שהיא כותבת כל מיני דברים לא מובנים, וכל הזמן המיטה שלה מתמלאת בנוזל הצהוב הזה. הוא יצא החוצה וכשחזר, עם מכונת כתיבה שקנה אצל יורד ותיק, מצא את הסופרת מתה, ואת הסיפור הזה מרוח על כל הסדינים (שם).

המוות הזה שבו אין כלום, לא הוד ולא הדר, מוות שכל כולו חילונית ריקה מכל תוכן, הוא האופן שבו קסטל-בלום מכוננת את הקשר בין אלימות לתשוקה, באופן דומה לקשר המופיע בספרה של ענ, ספרו הראשון של ג'ורג' בטאיי. בהמשך ישיר לעבודתו של הוגה הדעות הצרפתי שביקש, לאחר שהתאכזב מהאפשרות הגלומה בדתיות נאורה, לייצר את החילונית החדשה כ"מחשבה מן התחת" או במלים יפות יותר כ"פילוסופיה של פני השטח", יוצרת קסטל-בלום בעברית מבט רחבי-אופקי, טקסט שטוח כמו דשא קצוץ הנתון להבנה אך ורק מאותה נקודת ההעלמות של החור האחורי התחתון.

היחס בין ההגמוני לפריפריאלי, בין הדתי (המודרניזם כדת תרבותית) לחילוני, מיוצג בדבלי-סינטי על רקע המתח המובלע בין תל-אביב לירושלים. קסטל-בלום, כמו בטאיי, מעוניינת להציג עמדה מוסרית ולנסח דיבור שבמסגרתם תיראה שתלטנות המבט הלוגוצנטרי מופרכת מיסודה ותאבד כל הילה. מבחינת קסטל-בלום, ההילה של הנאורות, של עליונות השכל ושל הערכים הציוניים ה"ראויים", קשורה למערכת המייצרת את הכוח כהגמוניה דתית-לאומית-מסורתית, המבקשת להנפיק מרכז אחד לעולם, ובמרכזו של המרכז יעמוד המקדש, ובמרכזו ארון הקודש בעל שני הכרובים המגינים. חווית המפגש עם עיר אלוהים של אוגוסטינוס, שהעצים את מיתוס ירושלים של מעלה כעיר מושלמת מבחינת היחס בין אדם לחברו ובין אדם לאלוהיו, מתחלפת כאן בחווית הקורבן של הסופרת, המקריבה את העצמי שלה כקורבן לפני השטח של הכלומיות והשטותיות. הבנת הפעולה הקיומית כפעולה טוטאלית, והצהרה על הוויתור על התשוקה אל המוחלטות המופרכת והמנחמת של הדת, מתומצמת בדבלי-סינטי כתנועה המשכית, סתמית וטפשית, הזורמת מן החי אל המת וחוזר חלילה.

משהו דומה קורה אצל בטאיי המשעה את המוסדיות הקתולית אבל שומר את האתוס הראשוני של יסודות הדת הנוצרית, זו שייצרה את מקום המוות בתוך החיים כמחויבות וכאחריות המוטלת על היחיד,

'החמור', שירים מאת אהרן שבתאי,
הוצאת עקד, תל-אביב.

חודשים. ¹⁷ הפגנת תמיכה גדולה של הימין בממשלה ובמלחמת לבנון מתקיימת בתל-אביב. ²⁶ אל"מ אלי גבע מבקש לשחררו מתפקידו כמפקד חטיבה בלבנון, בשל התנגדותו המצפונית להשתתף בהתקפה המתוכננת על ביירות. הבקשה מעוררת ויכוח ציבורי חריף אבל רק מעטים תומכים בגבע ללא סייג. משה קול בדבב: גבע הוא קרן אור בעלטה. + רואים אור: חיפוש הספרות הישראלית, אסופת מאמרי ביקורת, מאת ברוך קורצווייל; פבס, מאת מתי גולן, קורות חייו של שמעון פרס ש"שופכים אור על הצדדים הבלתי נודעים באישיותו ומגלים פרטים על המאבקים בהם היה מעורב". יוצאים לאקרנים: אנת קין, סרטו של אורי ברבש: חייל שלקה בהלם קרב חוזר ליחידתו; בן לוקמ בת, סרטה של מיכל בתי-אדם: ילדים בקיבוץ, ביקורת על רעיון הקיבוץ והקולקטיביות.

אוגוסט ³ שני שדרנים בגלי צה"ל מודחים מתפקידם: דן שילון, משום שאמר בשידור כי "בביירות יש פלונטר" ואריאל כהן משום שחתם על מודעת התנגדות למלחמה. ⁴ ביום לחימה אחד במערב ביירות נהרגים תשעה-עשר חיילים ונפצעים שמונים וארבעה. ¹² הפגנות ושבתה ממושכת של עובדי אל-על נגד הכוונה לסגור את החברה בשבתות. ²⁰ כינוס תנועת יש גבול בצוותא, לתמיכה בסרבני השירות בלבנון. ²¹ מתחיל פינוי כוחות אש"ף מביירות, בפיקוח בינלאומי לפי הסכם שהושג בתיווך ארה"ב. הכוחות הפלסטיניים מתפזרים בין כמה מדינות ערביות; מפקדת אש"ף מועברת לטוניס. < לשכת ראש הממשלה מגנה הפרות סדר בגדה: "אלה, שלא היה כמותם לרשע מאז ימי הנאצים, שולחים את ילדיהם לרחוב כדי להיהרג ולהבאיש את שם ישראל בעולם".

+ כאן ועכשיו, תערוכת אמנות ישראלית עכשווית במוזיאון ישראל בירושלים עם תמר גטר, בני אפרת, אוסולדו רומברג, נחום טבת ומיכאל גיטלין; אוצר: יגאל צלמונה. < 24 שעות, תקליט ראשון ללהקת בניזין. < רואה אור קמפוס, חברה ומדינה, מאת שלמה סבירסקי. על המחשבה החברתית והביקורתית בישראל מנקודת ראותו של הסטודנט הישראלי. < בקאמרי מוצג המעגל, מאת ארתור שניצלר, בבימוי פיטר ג'יימס. < אדון ליאון, סרטו של זאב רווח ובכיכובו. < אברכים בירושלים מתזים צבע על נשים שאינן לבושות בצנעה.

ספטמבר ¹⁴ נרצח נשיא לבנון, בשיר ג'מאל. ¹⁵ כוחות צה"ל נכנסים למערב ביירות. ¹⁶ פרוץ אפרים אורבך, נשיא האקדמיה הישראלית למדעים, מבטל את השתתפותו בכנס בוותיקן, במחאה על פגישת האפיפיור עם יאסר ערפאת. ¹⁸ חיילי הפלנגות הנוצריות טובחים כשמונה מאות וחמישים בני אדם במחנות הפליטים הפלסטיניים סברה ושתילה שמדרום לביירות, באזור המצוי בשליטת ישראל. ¹⁹ הפגנה מול בית ראש הממשלה בירושלים, בעקבות הידיעות הראשונות על הטבח בביירות, מחזרת בגז מדמיע על ידי המשטרה. ההפגנה מאורגנת על ידי יוסי שריד, יאיר צבן, עוזי ברעם ואנשי שלום עכשיו, ומשתתפים בה ס. יזהר, עמוס עוז, חיים גורי ואחרים. ²⁰ מאמר המערכת של עיתון דבר קורא בכותרתו "להעביר את ממשלת הזדון מן הארץ". המאמר מעורר זעם בחוגי הימין בהסתדרות, שקוראים לפטר את חנה זמר, עורכת העיתון. < נתן זך וקבוצה של משוררים וסופרים פונים במברק לוועדת פרס נובל לשלום, בדרישה לשלול ממנחם בגין את הפרס: "לא ייתכן שפרס נובל לשלום יוענק לאדם שידיו מגואלות בדמם של אנשים חפים מפשע". ²¹ השופט העליון בדימוס, חיים כהן, מפרסם מכתב גלוי לראש הממשלה, שבו הוא תובע להקים לאלתר ועדת חקירה בפרשת הטבח בביירות. במכתב הוא שואל: "האם מושלים בנו עיוורים?" הממשלה מחליטה בשיבתה שלא להיענות לתביעה. < מתפרסם דבר קיומה של תוכנית קרב "תוכנית אורנים", לכיבוש לבנון ולהקמת ממשלה יציבה בלבנון, שהוצגה לממשלה על ידי הרמטכ"ל, רפאל איתן, חצי שנה לפני מלחמת לבנון. ²² < שבתית כללית ותהלוכות אבל בכל היישובים הערביים בישראל במחאה על הטבח בביירות. ²⁵ מאות אלפים בהפגנה בכיכר מלכי ישראל קוראים להקמת ועדת חקירה לטבח במחנות סברה ושתילה; "הפגנת ה-400,000", מוצגת כהפגנה הגדולה ביותר שנערכה בישראל.

+ גבריאל מוקד מצביע בהאבץ על כך "שמרכז תשומת הלב הספרותית שלנו נדד משירה לסיפורת" ועל המגמה

בספר בכל משפט, ההופך בדרך את כל הנאמר לפניו, בשפה מתפרעת העוקבת אחר הקורא, רודפת אחריו כדי להמשיך ולתת לו הרבה מכות בתחת.

חיים דעואל לוסקי – בית הספר לאמנות קמרה אובסקורה, ומכון כהן להיסטוריה ופילוסופיה של המדעים והרעיונות, אוניברסיטת תל-אביב

ומפתח מתוכו מחשבה על המוות ההופך למהות החילוניות הלא-מודרנית. החיים ניזונים מן המוות האוחז בהם במצב של מתח גבולי. הטרנסגרסיה היא מעבר אל הבנת החיים כהפרה וביטול מתמידים של המוות, שעמו הם באים במגע בכל אקט, בעיקר בפעולות הרבייה והמין, מה שהופך גם אצל בטאיי וגם בדולג סטני לעניין כמעט אובססיבי. בדולג סטני האירוטיקה המורבידית מתבטאת בעיסוק מתמיד ומתמיה בגבולות הזו שבה שרוי גופה של דולי, במפגש המתמשך עם ידיעת אי-היכולת להמשיך את החיים בעיר. להיות יום-יום, במציאות הפשוטה והשגרתית, קורבן של החיים, זו החוויה המפוררת והבלתי רציפה של דולי וזו מהות הקיום בדולי סטני. קסטל-בלום הופכת בכך את הקיום הפשוט לחלק מחוויה טוטאלית הפוכה של רציפות טקסטואלית, שלשול או שרשור של יחסים, מצבים, מלים השוטפות את העיר, את העולם בתוכו ממוקמת "דולי סטני".

בדולג סטני הוא טקסט חסר מעצורים המייצג את "העיר ללא הפסקה", שהחיים בה הפכו לשטוחים כמו פיסת אדמת החול שעליה היא בנויה, שטוחים-שטוחים עד אין קץ, כך שאי-אפשר להפיק מהם מאומה מלבד שטף של מלים ריקות, רצף אבסורדי של אירועים, חורים, עיגולים שהם סימנים ללא מסומנים. תל-אביב, העיר האופקית, עיר שאין בה מרכז ושהיא כל כולה מעין מאהל בדווי מתפשט שנשאר עומד כמה עשרות שנים: "כשקניתי את הדירה הזאת, אמר לי הדייר הקודם שאת הדירה עיצב ארכיטקט אחד ממוצא בדואי, שגר בה לפני שנים ושהיתה לו תחושה עצומה של מרחבים" (שם, 27). עיר זו יכולה בקלות לעבור מחר לכל מקום אחר, משום שהיא תכולה ולא מקום, ערך ולא צורה.

הילד של דולי, התינוק שבו דולי מתעללת ללא הרף במהלך הסיפור, שבמחשבה עליו "לא הייתי ישנה", כדבריה – ולא מפחד מעצמה היא, ממי שאמורה להגן עליו והיא בעצם אם כל חטאת, אלא פחד מכל מה שהוא "חוץ" לתודעה הנשית השרויה במצב הטוטאלי של הכתיבה: "קודם כל הרכבות והכביש המהיר שיגעו אותי. במרוצת השנים גדלה אוכלוסיית דולי סטני, והתמלאה כל מיני חדלי אישים ותתי אדם, שתבעו עוד ועוד כלי תחבורה, עוד ועוד כבישים ומסילות ברזל. מחוסר ברירה הותקנו הכבישים והמסילות החדשות לגובה, ושקשוק הרכבות שגבר היה עתה נורא מאי פעם, ולפרקים היה שאון זה אינטגרלי כל כך להווייתי, עד שחשבתי שהוא פרי דמיוני" (שם, 38). עם התינוק נולדת האם, האשה החדשה המהווה את הרגע הביקורתי שבו קסטל-בלום מייצרת יחס בלתי ניתן לעיכול בין דמותה של הרופאה, זו שבאה לטפל ולרפא, לבין מבתרת התינוקות ההיסטרית. רופאה זו, הממשיכה מסורת ארוכה של דמויות רופאיות רפאים בספרות ובקולנוע, מהדהדת בהקשר מקומי ביקורתי וסרקסטי, את דמותו של ד"ר ברוך גולדשטיין, הרופא-רוצח מקרית ארבע, ואולי גם את דמותו של ד"ר פתחי שקאקי (שנרצח בידי כוחות הביטחון במאלטה), שהיה גם הוא רופא ילדים וגם מנהיג תנועת התנגדות רצחנית. היחס בין ריפוי לבין הרס ועקירה, הממלא את דפי הספר, סינקדוכי לחלוטין לשפת הסילוגיזמים והלוגיקה המוזרה המתפתחת

שנרשם לפני תחילתו ויראו את הסכם המשכון ככולל הוראה שהחייב לא יהיה מוגן לפי סעיפים 38(ג) ו-39(ב) לחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז — 1967.

6. תחילה

- (א) תחילתו של חוק זה 30 ימים מיום פרסומו.
(ב) תחילתו של סעיף 5(א) לחוק זה, שנה מיום פרסומו של חוק זה.

לצרכן שמפרסמת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הנובעים משינוי במדר שבין המדר שפורסם בחודש שניתנה הקרן לבין המדר שפורסם בחודש אפריל 1992.

(ד) ערב יחיד שהתחייב, לפני תחילתו של חוק זה, בערבות בסכום שאינו נקוב יהיה ערב רק לסכומים או להתחייבויות בסכום נקוב שניתנו לחייב עד שישים ימים אחרי תחילתו של חוק זה.

(ה) הוראות סעיף 4 לחוק זה יחולו גם על משכון

יב. הצעת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו

8. פגיעה בזכויות

אין פוגעים בזכויות שלפי חוק יסוד זה אלא בחוק ההולם את ערכיה של מדינת ישראל, שנועד לתכלית ראויה, ובמידה שאינה עולה על הנדרש.

9. סייג לגבי כוחות הביטחון

אין מגבילים זכויות שלפי חוק יסוד זה של המשרתים בצבא-ההגנה לישראל, במשטרת ישראל, בשירות בתי הסוהר ובארגוני הביטחון האחרים של המדינה, ואין מתנים על זכויות אלה, אלא לפי חוק ובמידה שאינה עולה על הנדרש ממהותו ומאופיו של השירות.

10. שמירת דינים

אין בחוק יסוד זה כדי לפגוע בתוקפו של דין שהיה קיים ערב תחילתו של חוק יסוד.

11. תחולה

כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את הזכויות שלפי חוק יסוד זה.

12. יציבות החוק

אין בכוחן של תקנות שעת-חירום לשנות חוק יסוד זה, להפקיע זמנית את תוקפו או לקבוע בו תנאים; ואולם בשעה שקיים במדינה מצב של חירום בתוקף הכרזה לפי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח — 1948¹, מותר להתקין תקנות שעת-חירום מכוח הסעיף האמור שיהא בהן כדי לשלול או להגביל זכויות לפי חוק יסוד זה, ובלבד שהשלילה או ההגבלה יהיו לתכלית ראויה ולתקופה ובמידה שלא יעלו על הנדרש.

13. נוקשות החוק

אין לשנות חוק יסוד זה אלא בחוק יסוד שנחקל ברוב של חברי הכנסת.

1. מטרה

חוק יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

2. שמירה על החיים, הגוף והכבוד

אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.

3. שמירה על הקניין

אין פוגעים בקניינו של אדם.

4. הגנה על החיים, הגוף והכבוד

כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.

5. חירות אישית

אין נוטלים ואין מגבילים את חירותו של אדם במאסר, במעצר, בהסגרה או בכל דרך אחרת.

6. יציאה מישראל וכניסה אליה

(א) כל אדם חופשי לצאת מישראל.

(ב) כל אזרח ישראלי הנמצא בחוץ-לארץ זכאי להיכנס לישראל.

7. פרטיות וצנעת הפרט

(א) כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו.

(ב) אין נכנסים לרשות היחיד של אדם שלא בהסכמתו.

(ג) אין עורכים חיפוש ברשות היחיד של אדם, על גופו, בגופו או בכליו.

(ד) אין פוגעים בסוד שיחו של אדם, בכתביו או ברשומותיו.

¹ ע"ד מס' 2, התש"ח, עמ' 1; ס"ח התשמ"א, עמ' 306.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

חבר הכנסת מ' וירשובסקי מציע: במקום "ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית", יבוא "ערכיה של מדינת ישראל על-פי מגילת העצמאות".

לשם החוק

חבר הכנסת יצ' לוי מציע:

במקום שם החוק יבוא:

"חוק יסוד: שמירה על כבוד האדם, חייו וחירותו".